

una prominència de roca, que no arriba a ser balma: *La Barbacana* fou un poblat de la baixa Rbg. prop de Viacamp i Lliterà: «el castllo de Viacamp confronta con --- la igl. de S. Esteban y con *La Varbacana*» a. 1554 (Moner, *Bi. Escr. Rbg.*, 70). Alterat en *La Barca-Cana*, pda. d'Alcalà de la Jovada (xxxii, 129.15). *Barbacena*, *Barbar*, *Barba-roig*, *-roja*, *-rossa*, V. *Barba*

BARBA-SÉQUIA, BARBARREIG, BUFARREIG

No els ve el nom d'un que s'ha deixat la barba de fresc; car és lloc d'irrigació, pda. de Lliria (xxx, 88. 17). Aquell deu venir de l'àr. *bâb as-sâqiya* 'porta (o sistema de comportes) de la séquia'.

Sospito que també és el cas d'un NL *Barbarreig* del Baix Ebre extensa pda. fora el riu (que devia estendre's amunt des de les grans esteses d'aigua que forma el riu més avall de Benifallet); en tinc nota relativa al vessant O. del riu, damunt Aldovesta i Xalamera (1923: carp. 7, p. 12, dels inèdits del meu pare, i nota meva): probablement de *bâb ar-rîš* (que sona *-arêš* format amb l'àr. *rîša* 'barra' (d'on ve el cat. *reixa*, var. *retxa*): hi manca la *-a* sigui partint d'un *rîš* (*no-men genericum* de l'àrab) o perquè la *-â* de la pron. morisca se suprimeix, presa per *-e* catalana. Pel que fa a *-ig*, cf. *Massalcoreig* < *Qurâjš*.

Hi ha un *Bufarreig*, que també voldríem unir amb *Barbarreig*, essent un cingle damunt del riu: te. Faió (xvi, 84) que Cels Gomis (*BCEC* II, 53-54) descriu com una «pena» o 'timba' damunt el riu Matarranya. Però aquí seria més difícil explicar *Buf-*: potser *Bâb-al-rîš* > *Balbarreig* (amb pas de *balba* - a *bauba* - > *bu-ba* - > *buŋa*?), combinació fonètica feixuga i complicada; per tant pensem més aviat en un NP aràbic en (*A*)*bu-*, com és ara l'algerià *Bu-gâreš* (bereber); millor, simplement: (*A*)*bu-Farâğ*: format amb *Farâğ*, corrent pertot com NP (Hess, 44, *GGALg.*, 114b), de l'arrel comuna *frğ* 'alegria', 'pollastre' etc.

Barbat, V. *Montbarbat* (s. v. *barba* *Barbeguera*, V. *Barbiquera*)

Barbatx, V. *Berbatx*

BARBENS

Poble d'Urgell, uns 10 k. O. de Tàrraga.

PRON MOD.: *barbêns*.

DOC. ANT. 1168: *Barbenz*; 1168: id. (MiretS., *TempIH.* 102, 103); 1177: «Bernardo de Taiatello, comendatori de *Barbenz*» (id. id. 168n); 1183: «grangiam de *Barbenz*» (*Cart. Poblet*, 14); 1183, altre doc.: «in termino *Barbencii* --- campi de *Barbentio* (id., p. 22); 1189: *Barbenz* (id. 29); 1205: «aquarum donatio ne --- ad irrigandam grangiam de *Barbens*» (id. 11); 1210: «*Barbens* --- domui de *Barbens*» (MiretS., *Gardeny*, 22; *BABL* III, 519); 1218: *Barbencio* cit. junt amb Rocallaura (MiretS., *TempIH.*, 313); 1359: *Bar-*

bens (*CoDoACA* XII, 60); 1413: .comenador de *Barbens*» (*BABL* xxix, 206).

ZRocafort (*GGC* 420) diu que ja s'esmenta en l'Acta de Consagració de l'església de Guissona a 1099; però no hi podem comptar de cap manera, no sols perquè l'única que hi trobo, en l'ed. de *MarcaH* (col. 1210.40) és una forma xocant i inòida (*Barbene*) sinó perquè no estic segur que sigui text genuí i ben datat, i el lloc que ocupa en l'enumeració és també sospitós. En tot cas, doncs, el lingüista n'ha de prescindir.¹

ETIM. Veig clar que podem comptar que és un dels NLL que contenen un NP. Formant part sens dubte d'una família antroponímica llatina i romana, copiosíssima. Encapçalada per *Barbus* (Schulze, 349, 413), trobem *Barbius* (id. 349), *Barba* (349, 417), *Barbidius*, *Barbalius*, *Barbilio*, *Barbonius*, *Barbula* (418) etc., sense comptar *Abenobarbus*, *Barbatus*, *Barbatius* (veg. supra, *Barbacena*, s. v. *BARBA*).²

En termes breus i vagues vaig suggerir (*Top. Hesp.* I, 16) que *Barbens* i *Preixens* podien ser formes arabitzaades de noms romans postantroponímics en *-IANUM*; era parlant dels arag. i val. en *-én* (a la manera de *Maringen(t)*, *Grañén*, *Lucena*), i donant per entès, que ja que amb els noms en *-ANUM*, n'hi ha de plural en *-ANOS* (*Queixans*, *Prullans*, *Marçans*), al costat dels innombrables en *-én* també n'hi hagués en *-ens*. Però *Preixens* no pot ser això, no sols perquè és massa al N., molt lluny de la zona d'influència aràbiga, sinó perquè la seva forma antiga i constant, *Peraxenç*, indica clarament un ètimon ben diferent, pre-romà, en *-ENTIO* (V. l'article).

Barbens podria venir d'un **BARBIANOS*? Ara veiem que era una hipòtesi ben poc probable. Primer perquè fóra un cas únic de tal *-ens* en plural, també perquè s'hi oposa una sòlida objecció fonètica. Les mencions antigues són quasi totes en *-enç* (*-enz*) o, llatinement, *Barbencio*; observem que la neutralització de *-s* i *ç* és un fet tardà (veg. *EntreDL*, 108, mapa 2: distinció fins al S. XIII fins cap a Igualada, la neutralització avança en el XIV, i fa una punta, però estreta, fins cap a Lleida). De tota manera notem que és fàcil que aparegui *-s* com a grafia inaccurada en lloc de *ç*, però no a la inversa: en canvi una grafia *-nz*, té un valor inequívoc: i les set mencions més antigues són totes en *-ç*; mentre que amb *-s* *Barbens* no apareix fins al segle XIII (i encara hi ha *Barbencio* l'any 1218).

Altament *Barbens* no sols es troba en una zona on els arabismes toponímics van quedant ben esclarissats, sinó que tots els noms en *-én*, *-ena* són més meridionals: el cas més nòrdic, el dels dos *Granyena*, un és 50 k. més al S. que *Barbens*; i l'altre, el de Segarra, que es quasi a la mateixa latitud que *Barbens*, poc més al S., i antigament apareix sempre en la forma *Granyana*. *Barbens* és 4 k. més al N. que *Seana* (*SEJANA*) i 12 més al N. que *Preixana* (*PRISCIANA*), tots dos amb la *a* conservada. Veiem, doncs, que *Barbens* és un NP en *-ENTIUS* i no cap derivat en *-ANUM*, *-ANOS*.

No sembla que **BARBENTIUS* estigui documentat en temps romans; però la derivació en *-ENTIUS* és de les més propagades en l'antroponímia llatina, i no seria